

ל כל שנה יש המילים והמושגים שלה — מילים שנולדו מתוך צורך הרגע, והן מביעות את רוח השנה. תשמ"ט רישה את ה"אינתיפאדה" (התעוררות) מן השנה הקודמת. נוספו למילון שלה, "רעוליה הפנים", שעסקו בין השאר בחיסול ה"משותפים" (משתתפי פעולה). ומנגד: "ברטיסים מוגנטיים", אחת מת" גבות שילטונות הכיבוש. יאסר ערפאת הכניס מילה זרה נוספת לדיבור העברי, כאשר השתמש במילה הצרפתית "קאדוק" (CADUC) — "עבר זמנ", "אכזר" עליו הכלח" כדי להגדיר את היחס של אש"ף לאמונה הפלסטינית. למילון המדיני הישראלי נוספה המילה "חישוקים", כתוספת ל"יוזמת השלום הישראלית". כדי להפריד בין תושבי השטחים הכבושים, אהרי אש"ף, ובין הנהגתם, הומצא המושג אש"ף-תלונים, להבדיל מאש"ף-השטחים. מכל שיטמות השנה, זו שנחרתה בזיכרון היתה, רק הליכוד יכול!

ישמאין צץ גנרל מארזני, מישל עארן, הרפתקן צבאי קנאי וקלדעת, שהשתלט על המובלעת המארונית בלבנון. הוא דחף את ארצו העייפה והשבורה אל תוך סיררה חדשה של אסונות-דמים. על אותו הרקע כלטה לשעה קלה צעירה לבנונית קומוניסטית בשם שוהא בישי ארה, שהתנקשה בחייו של הרפתקן צבאי אחר משורות המארונים. הגנרל אנטואן לחד, מפקד, צבא דרום לבנון מטעם ישראל, נפצע קשה, החלים לכאורה, אך חדל למי עשה מלתפקד. הצעירה נעלמה. גיבור-לרגע מסוג אחר היה הרץ האולימפי בן ג'ונסון, שהרהים את העולם בהישגיו כאולימפיאדה שנערכה בסיאול, בירת קוריאה. הוא נפל מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, כאשר התגלה שהשתמש בסמים. מויקל דוקאקים, פוליטיקאי אמריקאי שצץ בשנה הקודמת, נעלם השנה אחרי שנחל תבוסה ניצחת בכחירות לנשיאות בארצות-הברית. ארבעת חייליגיבעתי — סמ"ר יצחק

את הדימיון כאשר נבחר לייצג את ישראל בתחרות האירוויזיון, ונעלם כלעומת שבא כאשר נחל כישלון צפוי ומכאיב. מועזע יותר היה גורלם של שני ילדים אחרים: מורן דמיאס הוכתה למוות על-ידי הגיס של אמה, שהתעלל בה במשך זמן ממוך, והילד ברוך אורן נספה בעת מישחק של "וולט-כביש". השיח' עבדאלכרים עוביד, מפעיי לי חיזבאללה (מיפלת האל) בדרום-לבנון, זכה בפירסום עולמי, שהוא היה בוודאי מוותר עליו ברצון. הוא נחטף בפעולת קומנדו של צה"ל, לשם החשת חילופי-שבויים. פולני בשם ז'ז'י לאונטיף גרם להיס-טריה קצרה, ולגיחוך לאחר-מכן, כאשר היה נדמה שהוא מתאבד פלסטיני שביקש לדרדר אוטובוס. ההיסטריה התחלפה בגיחוך כאשר התברר כי לא היה אלא תימהוני שכור, שרצה לדרת מן האוטובוס כדי להקיא. הפרשה היתה פארודיה של אחת הפרשות הטראגיות ביותר של השנה: הפיגוע באוטר בוס בקו 405 בגרמנלוקאניתמהוני, עבד אל-מהדי ע'אנאם. קורבנותיו הצטרפו לשורה ארוכה-ארוכה

רומא העתיקה, לא עשה אדם את אשר עשה הוא: לערוך מסיבה פומבית לירידיו כדי להוריע להם על מותו הקרוב, ולהיפרד מהם. הפטיכורדראמה המרטיטה הפכה אירוע חברתי-תרבותי, שהעלה את עיני הישראלים מעל לאופק הצר של בעיותיהם היומיומיות, והביא אותם להתמודדות עם הבעייה האנושית הקיומית, עם המוות. בצל השאלה הדיקוימית הזאת שלאו הישראלים את עצמם: מי אנחנו? מה טיב תרבותנו? ובלשון המקורות: מאיין אתה בא, לאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דיווחשכון. במסיבה הודיע בן-יאמוץ כי על-פי דעת רופאיו, לאדם במצבו נותרו בממוצע שמונה חודשים לחיות. בסוף תשמ"ט, כעבור שישה חודשים, עדיין נאחו בן-יאמוץ בחיים. אדם אחר שגורלו עורר התרגשות היה ירדו של בן-יאמוץ, הפרופסור מנשה קרוי. הפילוסוף הצעיר, שהיה בשעתו עליו בן-אוניברסיטת תל-אביב, נעלם מן האופק הישראלי במשך שנים רבות. לפתע חזר, הטיף לתורה של מילחמת בני-אור בבני-חושך, תוך שלילת רוב הערכים המקובלים. הוא השמיע נבואה קודרת על חורבן העולם, הנשלט כיום

מדרי'נה ללא הפסקה

לפולקלור הישראלי נכנס "הכלב מרן קי", שהיה או לא היה, והתואר "פודל", שהוביק שר בכיר אחר של מיפלת-העבודה לסגנו של שר בכיר אחר של מיפלת-העבודה. דה. שכיר-חרב ישראלי החזיר לשימוש את המילה העברית, "הוואים", בעלת הצליל היראקאי. גם החברה שלו, "הוד החנית", הפי כה שסדבר. אחר המאורעות הטראגיים של השנה היה קשור ב"אוטובוס מס' 405". מתוככי צה"ל באו מושגים שעוררו צמר-מורת: "נדהל עצינר חישודים", ולהבי דיל "קבוצת מנגלה", ו"מישפט גיב עתי".

אדרל, טוראי אריה לוצאטו, טוראי יצחק קיבורי ובייחוד טוראי רון הקהל — זכו בדראון רישמי, כאשר בית-המישפט הצביא תיאר אותם כמיפלות טאדיסטיות. חייל משישי יריב בריינסף, התפרסם כאשר התאבד, אחרי שנחשד בכך שהנחית את בעייתיהמות לגבר הפלסטיני, שמותו גרם מיישפט. שמו של אותו פלסטיני, פועל שהיה אלמוני עד לרגע מותו, התפרסם בעולם כולו: האיני אל-שאמי. חייל אחר שהתאבדותו הייתה גלים היה יוסף הרסי, שזכה קודם לכן בציון-לשבח על שחרג פועל ערבי בלב פתח-תיקה. שמו של עמירם ניר, איש-השנה תשמ"ז, גיבור פרשת איראן-קונטראס, צץ לרגע מחי רש כאשר נודע כי נפל קורבן לתאונת-מטוס מיסתורית במכסיקו. לא הכל ראו באירוע טראגי זה תאונה מיקרית. שמו של סופר הודי, סלמאן רושדי, הפך שסידבר בעולם, כאשר האינתיאללה רוח-אללה חומייני, הטיל עליו עונש-מוות בשל סיפורו, שהעליב את זכר הנביא. בסוף תשמ"ט רושדי עדיין חי, ואילו חומייני — בין המתים. ילד בשם גילי נתנאל לכד לשעה קלה

של קורבנות הסיכסוך המתמשך. שמותיהם של יותר מ-335 ערבים — גברים, נשים ובעיקר ילדים — שנהרגו ב-371 ימי תשמ"ט מידי חיילים ומתנחלים נשכחו בישראל מייד, אם נודעו ככלל, אך הם נשמרו היטב בתודעה הפלסטינית. ואילו בתודעה הישראלית נשמר זיכרם של הקורבנות היהודיים. הילד אית'י חמצני, בן המתנחלים שנהרג כאשר חיילי צה"ל פתחו בטעות באש על מתנחל, אשר ירה בהם מפני שחשב שהם ערבים. החייל אבי ספסרטרס, שנחטף ונמצא הרוג. התייל אילן סעדון שנחטף ונעלם. לרגע התיפרסמה גם דמותו יוצאת-הדופן של עולה חדש מארץ ערבית, שאול שחוד מייש' ענייה, שנחטף בטולכרם ושהתגלה, כריא ושלם, בבור יבש. בצאתו משם גישק, בטעות, את אחר מחוטפיו, שהובא למקום.

על-ידי אלוהים הרסני וסאדיסטי. לפתע נדם קולו: קרוי שם קץ לחייו בדירה תל-אביבית. אדם מסוג אחר לגמרי הוא קצין מיק צועי בשם יאיר קליין. אלומת-האור הבינה לאומית התמקדה בו כמעט במיקרה. כך נודע לציבור הישראלי והעולמי כי שכיר-חרב ישראליים, יוצאי יחידות-היעילות של צה"ל, ממלאים תפקידים שחורים מחוור ברחבי העולם. קליין הותשר בהדרגת פלוגת-חיסול של אילי-הטמים בקולומביה, חלאת המין האנושי. הוא טען כי אימן רק "הוואים" למילחמה במחחרת השמאלית באתה ארץ רחוקה. על הפיכת השליחות הצבאית למיקצוע הבזוי של חרביהשכיר, אמרו: "זה מה שלמדתי לעשות. לא למדתי משהו אחר". קליין היה יכול להיות איש-השנה תשמ"ט, כסמל שלילי למה שקרה לצה"ל ולחברה הישראלית כולה בעיקבות הכיבוש המתמשך, המשחית כל חלקה טובה. אבל היו לתשמ"ט מועדמים חשובים יותר לתואר.

נסיכודראמה

אלמלא היתה תשמ"ט שנה של אינתיפאדה, שנשלטה כולה על-ידי הסיכסוך, היה דן בן-יאמוץ יכול להיות איש-השנה. במשך כמה ימים לקח בן-יאמוץ כירדיו את ליבה של המדינה, ולש אותו כרצונו. מאז ימי

ילדי האינתיפאדה

תכן בי איש-השנה האמיתי של תשמ"ט היה ילדי-האינתיפאדה האלמוני. הוא הטביע את חותמו על כל אירועי השנה — החל בוירה הבינלאומית, עבור בוירה המדינית הישראלית וכלה בחודשות ששלטו מדי יום בכל כליהתיקשורת הישראלית. כמו בשנה הקודמת, שלטה האינתיפאדה בחיי ישראל, מבחינה צבאית ופוליטית, כלכי לית ורוחנית. ילדי-האינתיפאדה, שהתעמתו עם חיילי צה"ל, כשאבנים ובקבוקי-תבערה בידיהם, תוך סיכון חייהם, היו רק הביטוי החיצוני של תהליך עמוק הרבה יותר. במאבק העקשני בין שילטונות-הכיבוש ובין הנהגה התשאית של התקוממות התגבשה בהדרגה האומה הפלסטינית, כוננה לעצמה מוסדות של שילטון עצמי בכל הרמות וניתקה את עצמה מישראל ומכלכלתה. אחת התוצאות הפרודוסליות של האינתיפאדה היתה שהיא נתנה לאש"ף מרחבי תימרון הרבה יותר גדול בחתירה להסדר מדיני. מנהיגים פלסטיניים הירשו לעצמם לדבר על השלום בצורה שלא היתה אפשרית כאשר היו הפלסטינים חסרי-אונים ומושפי לים. הביטחון העצמי החדש, זקיפות-הקומה

דן בן-יאמוץ מקשיב לריטה במסיבת הפרידה מהחיים

המילה הרוסית פרסטרזיקה (בנייה מחדש, "עיצוב מחדש") לא נולדה בתשמ"ט, אלא כבר לפני ארבע שנים. אולם השנה קיב"ה לה משמעות חדשה, מוחשית ומיידית, שריתקה את העולם כולו. ואם ניכרת שנה גם בכדיחותיה, הרי תשמ"ט תרמה בדיחה שזיעזעה את אמות-הסיים, פים, כאשר השמיע אותה אלוף כצה"ל: "ג'ורג' בוש, מיכאיל גורבאצ'וב ויצחק שמיר נפגשו עם אלוהים, שאמר להם כי נמאס לו מכבוד-הארץ, וכי הוא מתכוון להשמירו תוך שבועיים. בוש חזר לארצו והודיע בשידור לאמריקאים: יש לי בשורה טובה ובשורה רעה. הבשורה הטובה היא שיש אלוהים, הבשורה הרעה היא שתוך שבועיים יגיע העולם לסופו. גורבאצ'וב פנה לעמו ואי-אלוהים והאחרת שכדור-הארץ עומד להיתור. שמיר חזר לישראל ואמר שיש לו בשורה רות טובות: הראשונה שיש אלוהים, והשנייה שתוך שבועיים תחוסל האינתיפאדה."

גנרלים וקורבנות

כל שנה עולים גברים ונשים, השולטים לשעה קלה בכותרות. רובם נעלמים כלי-עומת שבא. אחרים ממשכים במשך זמרה לרתק את תשומת-הלב. מעטים מהם משפיעים על מהלך השנה.